

УДК 378.016:37]:005.32-057.87

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.10>

Ігор ОСТАПІЙОВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. Винниченка, 31, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43006

ORCID: 0000-0001-7152-4168

Тетяна ОСТАПІЙОВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-4404-8586

Біографічний опис статті: Остапійовський, І., Остапійовська, Т. (2022). Підготовка майбутнього вчителя до використання самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 68–73, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.10>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, авторами статті акцентується на важливості Концепції Нової української школи, як однієї із найбільш успішних реформ в галузі освіти останнього десятиліття. Сутність структурних та змістовно-процесуальних змін чітко відображено у формулі Нової української школи. Реалізація цієї формули є спільною справою держави, органів місцевого самоврядування, громадськості, батьків, школярів та педагогів. Особлива місія в даному процесі відводиться педагогу. Сучасний вчитель покликаний бути інноватором, фасилітатором, провідником ідей педагогіки партнерства. Здійснити це може людина здатна постійно навчатися, адекватно реагувати на виклики часу, впроваджувати новачі, успішно управляти освітнім процесом та власною діяльністю. Забезпечити це, на нашу думку, можна за умови оволодіння сучасним видом менеджменту – самоменеджментом. Підготувати педагога до реалізації самоменеджменту можливо в процесі вивчення педагогічних дисциплін, реалізувавши запропоновану авторами статті структурно-функціональну модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до даного виду діяльності. Розроблена модель представлена метою, завданнями, методологічними підходами, принципами, функціями, структурними компонентами самоменеджменту, напрямками, методами, формами, етапами підготовки, критеріями та показниками сформованості досліджуваного феномену та результатом.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці структурно-функціональної моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Методологічною основою дослідження є наукові підходи (діяльнісний, компетентнісний, системний, практико-орієнтований), праці науковців із самоменеджменту і комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці структурно-функціональної моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Висновки. Підготовка майбутніх педагогів до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін є актуальною та недостатньо дослідженою проблемою. Для її реалізацію авторами дослідження запропоновано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх педагогів до даного виду діяльності.

Ключові слова: підготовка майбутнього педагога, педагогічні дисципліни, вчитель початкової школи, самоменеджмент.

Igor OSTAPIOVSKYI

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Education Management, Volyn In-Service Teachers Training Institute, Vynnychenka Str., 31, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43006

ORCID: 0000-0001-7152-4168

Tatiana OSTAPIOVSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-4404-8586

To cite this article: Ostapiovskiy, I., Ostapovska, T. (2022). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vykorystannia samomenedzhmentu v protsesi vyvchennia pedahohichnykh dystsyplin [Preparing the future teacher for the use of self-management in the study of pedagogical disciplines]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 68–73, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.10>

PREPARING THE FUTURE TEACHER FOR THE USE OF SELF-MANAGEMENT IN THE STUDY OF PEDAGOGICAL DISCIPLINES

Substantiating the relevance of the research the authors emphasize the importance of the concept of the New Ukrainian School as one of the most successful reforms in the field of education in the last decade. The essence of structural and substantive-procedural changes has been clearly reflected in the formula of the New Ukrainian School. The implementation of this formula is a joint task of the state, local governments, the public, parents, students and teachers. A special mission in this process is given to the teacher. The modern teacher is called to be an innovator, facilitator, leader of the ideas of partnership pedagogy. This can be done by a person who is able to constantly learn, adequately respond to the challenges of time, implement innovations, successfully manage the educational process and their own activities. In our opinion, this can be ensured by mastering the modern type of management – self-management. It is possible to prepare a teacher for the implementation of self-management in the process of studying pedagogical disciplines, implementing the proposed by the authors of the article structural and functional model of training future primary school teachers for this type of activity. The developed model is presented by the purpose, tasks, methodological approaches, principles, functions, structural components of self-management, directions, methods, forms, stages of preparation, criteria and indicators of formation of the investigated phenomenon and result.

The purpose of the work is to theoretically substantiate and develop a structural and functional model of preparation of future primary school teachers for self-management in the process of studying pedagogical disciplines.

The methodological basis of the study is scientific approaches (activity, competence, system, praxeological), the work of scientists in self-management and a set of theoretical and empirical research methods.

The scientific novelty of the study is to develop a structural and functional model of preparation of future primary school teachers for self-management in the study of pedagogical disciplines.

Conclusions. The preparation of future teachers for self-management in the process of studying pedagogical disciplines is an urgent and insufficiently researched problem. The authors of the study proposed a structural and functional model of training future teachers for this type of activity for its implementation.

Key words: training of future teachers, pedagogical disciplines, primary school teacher, self-management.

Актуальність проблеми. Концепція Нової української школи є важливою і успішною освітньою реформою. Зрозуміти її сутність дозволяє формула Нової школи, положення якої розкрито у дев'яти ключових компонентах. Усі компоненти є динамічними, тісно пов'язаними між собою і складають цілісне системне утворення. Агентом змін у даному утворенні є творчий, відповідальний, умотивований вчитель (Нова Українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016, с. 16).

Забезпечити високий рівень мотивації, відповідальності та творчого підходу до виконання професійних обов'язків дозволяє

особливий новий вид менеджменту – самоменеджмент. Опанувати даним мистецтвом, як показує вітчизняний та світовий досвід, можна самостійно або у закладах вищої освіти. Найбільш вдалим є другий варіант, підкріплений цілеспрямованою діяльністю із власного самовдосконалення. Досліджуючи дану проблему, виявлено низку протиріч:

між важливістю самоменеджменту для майбутніх педагогів та недостатнім рівнем підготовки до даного виду діяльності;

між достатньою кількістю наукових досліджень з проблематики самоменеджменту та відсутністю конкретних методик і технологій

підготовки майбутніх педагогів до використання самоменеджменту.

Актуальність проблеми обумовила вибір теми статті: **«Підготовка майбутнього вчителя до використання самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін».**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самоменеджмент є відносно новим вченням. Незважаючи на це, у вітчизняній науці розкрито різноманітні аспекти самоменеджменту. Встановлено, що зміст та технологію самоменеджменту у підготовці майбутніх педагогів висвітлено у дослідженні Бойко М. М. Самоменеджмент майбутніх учителів початкових класів як педагогічну проблему розкрито Симодейко С. І. Білик Н. І. та Галич О. Г. обґрунтували значимість самоменеджменту в особистому розвитку вчителя. Формування навичок самоменеджменту у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розкрито у дослідженні М. Матішак. Технологію самоменеджменту як важливий чинник керівників закладів освіти досліджено Бабко Т. М. Основні напрями сучасного самоменеджменту фахівця висвітлено у науковому дослідженні О. Штепи. Розвиток самоменеджменту у творчому доробку В. О. Сухомлинського вивчали Остапйовський І. Є. та Остапйовська Т. П. Досліджуючи проблеми самоменеджменту, А. Зайцевою здійснено конкретизацію категорії «музично-педагогічний самоменеджмент». Самоменеджмент як важливий фактор підготовки людини до життя обґрунтував Колпаков В. М. Важливість самоменеджменту як технології професійного саморозвитку та дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії розкрито Олійником І. В. Актуальність самоменеджменту його теоретичні та практичні засади досліджено Лукашевичем М. П. У дослідженні Лугової В. М. та Голубєва С. М. розкрито феномен самоменеджменту та лідерства.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці структурно-функціональної моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідною категорією нашого дослідження є самоменеджмент. Як вчення і практична сфера людської діяльності, вона бере свій початок із середини 90-х років минулого сто-

ліття. Відомий дослідник В. М. Колпаков відносить дане вчення до галузі управлінських знань, виникнення його пов'язує із сучасною ситуацією в світі, яка вимагає від менеджерів забезпечити безперервний саморозвиток, вміння управляти собою та творчо використовувати власний потенціал. Самоменеджмент для нього є самостійним спрямуванням своєї діяльності у досягненні мети (Колпаков, 2008). Якщо для В. Колпакова самоменеджмент був пріоритетом діяльності менеджерів, то для М. Лукашевича поява самоменеджменту продиктована потребами суспільства у підвищенні ефективності діяльності людини завдяки реалізації як особистих, так і професійних цілей. Самоменеджмент він розуміє як послідовне та цілеспрямоване використання випробуваних методів і практичних прийомів у повсякденному житті для підвищення ефективності виконуваних операцій, процедур та досягнення намічених цілей (Лукашевич, 2010). Близькою до М. Лукашевича є позиція В. Лугової та С. Голубєва, у відповідності з якою самоменеджмент є самостійним управлінням особистістю своєю професійною діяльністю та життєдіяльністю з метою досягнення намічених цілей найефективнішим шляхом за рахунок раціонального використання власних ресурсів і можливостей (Лугова, Голубєв, 2019). Тому не можливо спростувати твердження, що самоменеджмент нині є важливим фактором підготовки людини до життя у сучасному суспільстві (Колпаков, 2014).

Аналіз, зазначених вище джерел, та праць інших науковців Н. Білик (Білик, Галич, 2017), Т. Бабко (Бабко, 2017), І. Остапйовського, Т. Остапйовської (Остапйовський, Остапйовська, 2018) І. Олійника (Олійник, 2020) та ін. дозволило сформулювати авторське трактування категорії самоменеджменту. На нашу думку, це є управління власною діяльністю, яке спрямоване на досягнення поставленої мети.

Реалізуючи мету дослідження, нами було розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін рис. 1.

Компонентами розробленої моделі підготовки майбутніх педагогів до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін були мета, завдання, методологічні підходи, принципи, етапи підготовки, компоненти готов-

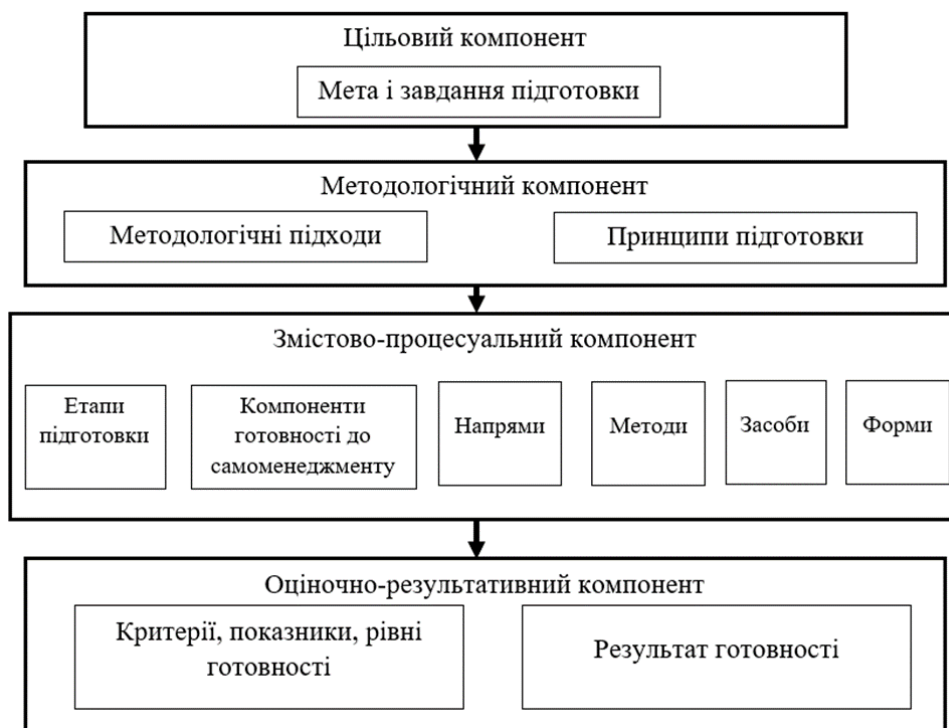

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів початкової школи до самоменеджменту в процесі вивчення педагогічних дисциплін

ності майбутніх фахівців до самоменеджменту, напрями, методи, форми, критерії та показники сформованості досліджуваного феномену та результат.

Мета передбачала формування готовності до самоменеджменту майбутніх педагогів початкової школи.

Для реалізації мети було визначено наступні завдання:

- забезпечити оволодіння знаннями самоменеджменту;
- розробити модель;
- сформувані готовність майбутніх фахівців до використання самоменеджменту .

В основу діяльності із підготовки майбутніх фахівців до самоменеджменту було покладено методологічні підходи (діяльнісний, компетентнісний, системний, пракселогічний) та загальнодидактичні принципи.

Реалізація технології підготовки майбутніх педагогів до самоменеджменту відбувалася у три етапи. Перший етап – орієнтаційний (I курс) передбачав актуалізацію та формування знань студентів про самоменеджмент. Їх було висвітлено у змісті лекцій та практичних занять в процесі вивчення дисциплін «Вступ

до фаху» і «Педагогіка загальна». Другий етап – навчально-моделювальний (II–III курс) забезпечував розвиток знань та формування первинного досвіду використання методик самоменеджменту під час вивчення дисциплін «Теорія виховання у початковій школі» та «Педагогічна майстерність». Третій етап – результативно-корекційний (IV–V курс) відбувався в процесі вивчення «Освітнього менеджменту» та проходження педагогічних практик. Він передбачав використання сформованих способів дій у безпосередній професійній діяльності та їхню корекцію за необхідності.

Зміст підготовки майбутніх вчителів до самоменеджменту містить три компоненти: мотиваційний (потреби, інтереси, мотиви, прагнення до здійснення самоменеджменту), когнітивний (знання теорій та методик самоменеджменту), діяльнісний (вміння здійснювати самоменеджмент в різних професійних та життєвих ситуаціях). Кожен із компонентів запропонованої моделі реалізується у певних напрямках. У сьогоднішній науковій думці виділяють наступні напрями: управління часом (time-management); стрес-менеджмент; кар'єрний менеджмент; менеджмент особистих обмежень; управління

саморозвитком; управління комунікаціями; командний менеджмент; менеджмент справляти враження; ресурс – менеджмент (Лугова, Голубєв, 2019, с. 16; Штепа, 2010, с. 225). Звичайно, що усі напрями реалізувати не можливо і не завжди доцільно. Враховуючи специфіку педагогічної праці та побажання студентів, вибираються певні напрями із переліченого списку.

Для реалізації напрямів визначаються методи, форми, та засоби. Найбільш доцільно використовувати методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання та мотивації, методи контролю та самоконтролю, а також активні та інтерактивні методи. Формами організації освітньої діяльності є лекції, практичні, лабораторно-практичні заняття, ІНДЗ, самотійна та індивідуальна робота, педагогічні практики. Засобами навчання – відеоматеріали, комп'ютерні презентації, таблиці, підручники, посібники, навчальні програми, Інтернет.

Для оцінки сформованості досліджуваного явища визначено критерії: пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, операційно-дійовий. Пізнавальний критерій характеризувався наступними показниками: знаннями про сутність самоменеджменту, принципи, методи, напрями, технології. Мотиваційно-ціннісний критерій має такі показники: усвідомлене прагнення до здійснення самоменеджменту, інтерес до даного виду діяльності, потреба у професійному самовдосконаленні, прагнення стати про-

фесіоналом у сфері самоменеджменту, активна позиція в опануванні теорії та практики самоменеджменту. Операційно-дійовому критерію відповідають такі показники: вміння планувати та організувати діяльність із самоменеджменту, володіння методами та технологіями із даного виду діяльності, готовність до використання інновацій в даній сфері.

Ступінь сформованості досліджуваного феномену рекомендуємо здійснювати за трьома рівнями: високим, середнім та низьким. Методами діагностування пропонуються: спостереження, бесіди, анкетування, тестування. Результатом діяльності є готовність майбутніх вчителів початкових класів до самоменеджменту, яка характеризується рівнем сформованості мотиваційного, когнітивного і діяльнісного компонентів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження встановлено актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи до самоменеджменту. Працюючи над проблемою дослідження, нами здійснено власне трактування самоменеджменту. Його ми розглядаємо як управління власною діяльністю, спрямоване на досягнення поставленої мети. Авторами розроблено модель підготовки майбутніх педагогів початкової школи до самоменеджменту. У процесі пошукової роботи встановлено нові проблеми, які потребують подальшого вивчення, ними є педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до самоменеджменту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабко Т.М. Технологія самоменеджменту як важливий чинник підготовки керівника освітнього закладу. URL.: (дата звернення: 30.04.2022).
2. Білик Н.І., Галич О.Г. Роль самоменеджменту в особистому розвитку вчителя. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16540/1/scientific_heritage.pdf (дата звернення: 20.04.2022).
3. Колпаков В.М. Самоменеджмент як фактор підготовки людини до життя в сучасному суспільстві. *Вісник післядипломної освіти*. 2014. № 12. С. 90–104.
4. Колпаков В.М. Самоменеджмент : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. 528 с.
5. Лугова В. М., Голубєв С.М. Основи самоменеджменту та лідерства. URL: <http://surl.li/chvst> (дата звернення: 20.04.2022).
6. Лукашевич М.П. Теорія і практика самоменеджменту. Київ : МАУП, 2010. 225 с.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.04.2022).
8. Олійник І.В. Самоменеджмент як технологія професійного саморозвитку та дослідницької компетенції майбутніх докторів філософії. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf> (дата звернення: 20.04.2022).
9. Остапівський І.Є., Остапівська Т.П. Розвиток самоменеджменту у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки.*, 2018. № 2(375). С. 18–24.

10. Штепа О. Самоменеджмент: процесуальна і диспозиційна характеристика. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 224–235/

REFERENCES:

1. Babko, T.M. (2017). Tekhnolohiia samomenedzhmentu yak vazhlyvyi chynnyk pidhotovky kerivnyka osvitnoho zakladu. [Self-management technologies as an important factor for preparing manager of educational instructions.] Retrieved from <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/117501/116210> [in Ukrainian].
2. Bilyk, N.I., Halych, O.H. (2017). Rol samomenedzhmentu v osobystomu rozvytku vchytelia. [Role of the self-management in teacher's personality development] Retrieved from http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16540/1/scientific_heritage. [in Ukrainian]
3. Kolpakov, V.M. (2014). Samomenedzhment yak faktor pidhotovky liudyny do zhyttia v suchasnomu suspilstvi. [Self-factor in the preparation of human to life in modern society] *Visnyk pislidyploinoi osvity*, 12, 90–104 [in Ukrainian].
4. Kolpakov, V.M. (2008). Samomenedzhment [Self management] Kyiv : DP «Vydavnychi dim «Personal». [in Ukrainian]
5. Luhova, V. M., Holubiev, S.M. (2019). Osnovy samomenedzhmentu ta liderstva. [Fundamentals of self-management and leadership]. Retrieved from <http://surl.li/chvst> [in Ukrainian].
6. Lukashevych, M.P. (2010). Teoriia i praktyka samomenedzhmentu. [Theory and practice of self-management] Kyiv : MAUP [in Ukrainian]
7. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform] Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
8. Oliinyk, I.V. (2020). Samomenedzhment yak tekhnolohiia profesiinoho samorozvytku ta doslidnytskoi kompetentsii maibutnikh doktoriv filosofii. [Self-management as a technology of professional self-development and research competence of future doctors of philosophy] Retrieved from <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/28.pdf> [in Ukrainian]
9. Ostapiovskyi, I.Ie., Ostapiovska, T.P. (2018). Rozvytok samomenedzhmentu u pedahohichnii spadshchyni V.O. Sukhomlynskoho. [Development of self-management in the pedagogical heritage of V.A. Sukhomlynsky] *Naukovyi visnyk Shhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Pedahohichni nauky*, 2(375), 18–24. [in Ukrainian]
10. Shtepa, O. (2010) Samomenedzhment: protsesualna i dyspozytsiina kharaketrystyka. [A self-management: remedial and dispositional characteristics] *Sotsiohumanitarni problemy liudyny*, 4, 224–235. [in Ukrainian]